

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XII. De Homicidio Voluntario Vel Casuali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

IN TIT. XII. DE HOMICIDIO VOLUNTARIO VEL CASUALI.

Canis. lib. III. tit. 17.

SUMMARI A.

1. Homicidium in genere quid.
2. Homicidii propriè sumpti descriptio
3. Aliud est voluntarium, aliud casuale.
4. Voluntarium quid, & quando committatur.
5. Occidens in vasorem pro defensione sui liber est ab homicidio
6. Homicidium voluntarium vel est simplex, vel qualificatum seu deliberatum.
7. Homicidium casuale quid, & quando imputetur.
8. Ab homicidio qui excusentur.
9. Præceptum Non occides quid significet.
10. Iudex ejusque ministri ac milites alium occidentes esse sunt irregulares
11. Non etiam furiosus, dormiens, ebrius.
12. Occidere directe quis dicatur.
13. Quis indirectè.
14. Seipsum occidere an aliquo casu liceat.
15. Voluntas sola etiam deliberata homicidii reum non faciat.
16. Poena homicidii.
17. Jure Canonico est irregularitas, & quatenus ea incuratur.

PRæmissis duabus speciebus, nunc in genere agit de homicidio; quod, si nomen explicare velis, nihil aliud est, quam hominis velut ex his quædam: sed, accepto vocabulo exsionis per antonomasiam, tam gravis est, ut inde mors sequatur, sive interim justè illa fiat, sive non, & sive ex intentione, sive casu, & denique sive innocens sit, qui perit, sive malefactor. Nam etymon sive etymologica ratio ad omnes hæc species sese extendit, ad eò ut & Horatius Hectorem cum laude homicidam appelleret, seu laudi hoc vertat, quòd insignis fuerit homicida.

² Verùm si propriè nomen homicidii accipiamus, prout passim in hoc Tit. accipitur, tantummodò injustam occisionem, quæ ut plurimum peccati species est, denotat. Proinde Judices, qui non privatà fiducia, sed publicà legis auctoritate homines occidunt, juxta illud Juris divini, *Ne patiaris vivere maleficos, non sunt homicidæ* seu rei

hujus criminis, sed, ut ait Cicero in Philipp. lib. berratis viadices.

Poterit autem Homicidium propriè sumptum sic describi, ut sit *delictum, quo quis directè vel indirectè hominem interficit*. Quam descriptionem dum in transitu explicamus, breviter annotabimus præcipua, quæ circa hunc juris articulum sacris Canonibus sunt expressa.

Sed illud præmittendum, quòd inter cæteras divisiones ea sit præcipua, quam Rubrica ponit, nempe quòd aliud sit voluntarium, aliud casuale homicidium.

Voluntarium est illud, quod ex intentione fit, seu animo occidendi, concurrente dolo seu malitia, sive quis interim aperto Marte vel per insidias occidatur, sive per incantationes & venenum: ut si in utero matris factus (quem vocant embryonem) anima jam imbutus hausto veneno vel pharmacopereat, *cap. Si aliquis 3, cap. Sicut ex literarum 20, hoc tit.* Rursus voluntarii homicidii reus erit, sive quis per se occidat, sive per alium, mandando nimirum vel opem ferendo, *cap. Sicut dignum 6, h. tit.* si tamen præter animum, uti diximus, atque intentionem concurrat & malitia; nam si illa absit, cessabit crimen. Quid enim si iudex licitori mandet? uterque liber erit ab homicidio; quia quamvis adsit animus & intentio, legis tamen auctoritate tuti sunt, dum actum justitiæ exercent, & pro salute totius corporis partem nocentem auferunt. Sitamen Judex, semota levitate, debitas ubique seruet circumstantias, quas præ reliquis necesse est elegantè explicat Petrus a Navarra de ablato. res. *lib. 2, cap. 3, p. 2.*

Pari ratione & ille excusatur, qui seipsum defendendo in vasorem suum interficit, si modò tali loco sit, ut aliter evadere non possit, *cap. Interfecisti 2, h. tit.* & adhibeat moderamen, ut vocant, sed tantummodò propulsare injuriam, & proinde non majorem violentiam adhibeat, quam pro defensione opus est, *cap. Significasti h. tit.* Et est honesta ratio, cum omni jure licitum sit vim repellere, magisque imputandum sit illi, qui velut in alterius gladium incurrit, quam per se fieri, *I. C. 100*

1. *Cum ardetes D. Si quadrupes paup' fecisse dic. l. Ut vim D. De just. & jure.* Est enim, ut ait Cicero pro Milone, non scripta sed nata lex, quam non didicimus, sed ex ipsa natura arripuimus, ad quam non docti sed facti sumus, non instituti, sed imbuti, ut si vita nostra in aliquas insidias, in vim, aut tela latronum incidat, omnis honesta ratio sit expediendæ salutis. Nec solum modò vitam, sed etiam fortunas nostras, quæ vitæ conservandæ subserviunt, & proinde apud Jurisc. dicitur vita secunda, servato moderamine, possumus tueri contra invasorem, *cap. Olim causam 12. De vestitus spoliat.* ubi cum quis ignorante domino possessionem invasisset, probatur factum domini, qui statim certior factus vim repellendo vi & cum vulnere invasorem expulit. Simile exemplum habemus in *cap. Dilecto 6. De sent. excommunic. lib 6.* ubi si defensio temporalis non sufficiat, Pontifex suadet ad arma spiritus alia, id est, ad Ecclesiasticas censuras esse fugiendum; qua de re eleganter Petr. à Navarra *d. locop. 3.* Sed hæc omnia, ut dictum est, vera sunt, si quis aliter evadere non potest, aut bona tueri: nam si potest, & occidat, reus erit criminis, etiam si furem aut latronem occidat cum telo se defendentem, *d. cap. Interfecisti:* nisi tamen fur ille sit nocturnus, quem si perfodere velis patefam impune occidit, *Si perfodiens 3. hoc tit.*

6. Hæc de voluntario, quod, ut ajunt Canonistæ, interdum consistit intra limites simplices homicidii: veluti si quis improperio provocatus, vel aliàs calor iracundiæ eadem committat, *cap. 1. sup. De his qui filios occid.* Interdum verò deliberatum est, seu, ut loquuntur, qualificatum: ut si quis destinatâ malitiâ per se, seu sicarios conductos, proximum interficiat, aut etiam dato pharmaco occidat in utero factum, sed jam animatum; nam si necdum animatus sit, quamvis pœnâ legis civilis ut homicida puniatur, si vir sit si ve mulier, quæ generationem impedit, *l. Si quis aliquid 38. §. qui abortivus D. De pœnis, l. Si mulieram 8. D. Ad L. Corn. de sicar.* quia tamen actu imaginem Dei non sustulit, re ipsâ non est nec dici debet homicida, ac proinde etiam pœnam canonicam irregularitatis non incurrit, *cap. Si aliquis 5. & ibi Gl. ad verb. ut homicida hoc tit.*

7. Casuale autem homicidium est, quod ex facto alicujus, ut loquuntur, imputabili, hoc est, quod quis culpam adjunctam habet, meritò imputatur suo auctori: nam si factum penitus sit licitum aut indifferens, quamvis præter intentionem mors sequatur, nec homicidio locus erit, nec

pœnæ, *cap. Lator præsentium 9. hoc tit.*

Cæterum duobus modis fit, ut factum imputetur, ac saltem pœna Canonica qui casu quempiam interficit, puniatur. Primò, si rei licitæ quidem det operam, sed peccet in circumstantiis, aut modum excedendo, aut debitam diligentiam non adhibendo. Sic in *c. Presbyterum 7. hoc tit.* ludi magister, cui modica castigatio permittitur, *cap. Cum voluntate inf. De sent. excommunic.* qui modum excedendo mortem intulerat, severè punitur; quod & lex civilis facere consuevit, *l. Præceptoris 6. D. Ad L. Aquil.* Alter modus est, si rei simpliciter illicitæ, vel sibi saltem illicitæ, det operam. Prioris partis exemplum est in *c. Continebatur 8. & in cap. Sufficimus 10. hoc tit.* posterioris verò in *cap. Tu nos 19. eod.* ubi Religiosus declaratur esse irregularis, qui pietatis licet intuitu & in arte penitus chirurgiam exercet, si mors ægroti sequatur: quamvis enim ista functio per se sit honesta, Religiosis tamen est illicita, quia prohibita.

Hicce ita positâ descriptionem generis breviter examinabimus. Homicidium dixi esse *delictum*, quo quis *directè* vel *indirectè* hominem interficit. Rectè sic, ut secludatur actus ille, quo vel Judex vel ipsius ministri, vel etiam milites, dum in bello, quòd justè suscipitur, flagitiosos homines occidunt: nam, ut ait textus in *can. Si homicidium 21. r. quæst. 5.* quem lex jubet occidi, illum tu non occidis, sed ipsa lex. Item ut actus ille secludatur, quo vel is, qui rei licitæ prudenter dat operam, ut Sacerdos in *cap. Ioannes 23. hoc tit.* dum inter pulsandum campana decidebat; vel ille quempiam occidit, qui aliter evadere non potest, & moderatè sese defendit, *Clem. Si furiosus hoc tit.*

Dicit aliquis, Deus simpliciter & citra exceptionem dixi *Non occides:* verùm cum vita res quædam sit temporalis, eæ des ipsius hominis non habet internam atque inseparabilem malitiam sibi adjunctam, sicut odium Dei & mendacium: ac proinde lex divina benignam hanc interpretationem admittit, *Non occides* id est, nec privata auctoritate, nisi opus sit justa defensionis, nec publica, nisi sub sit maleficium, & servetur ordo juris, juxta illud Eleutheri Pont. in *can. Indicantem 33. qu. 5.* Judicem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi, respondendi, objiciendique præbere patientiam: nec immeritò, cum defensio procedat à jure naturali, *Clem. Pastoralis 5. cæterum De sent. & re judic.* quo de re latius videre licet Petr. à Navarra loco *suprà cit.*

10 Dices iterum, Si Judex cum ministris suis & militibus non peccet, cur ergo efficiuntur irregulares? Hoc fit ob sanguinis effusionem, ex intentione seu occidendi voluntate subsecutam. Neque enim irregularitas naturâ suâ seu semper est pœna, sed impedimentum, quod vel ex defectu resultat, *c. Expojisti sup. De corp. vitiat. ordin. vel non*, ubi mutilatus alterâ manu non potest fieri Abbas; vel ex facto quamvis justo, ut si quis mortuâ uxore secundam ducat uxorem, vel primâ vice corruptam, licet bonum opus faciat, ob bigamiam tamen irregularis efficitur, nec ad sacros Ordines poterit promoveri, *c. Vi bigami, c. Debitum & cum ergo sup. De bigamis non ordin.*

11 Quo quis, nempe rationis ulu præditus. Quid enim si furiosus doli non capax (nam quoddam animadversioni locus sit, si ex circumstantiis deprehendatur doli capax, textus adserit in *l. Auxilium & in delictis D. De minorib.*) quid si dormicas, id est, qui inter dormiendum, dum ratione caret & intellectu, furioso similis, & proinde fato infelix quempiam occidat? Hi enim omnes nec lege civili puniuntur, eò quoddam animus & propositum delicta distinguant, *can. Merito xv. qu. 1. c. Cum voluntate inf. De sententia excom. cap. Majoris & item quaeritur sup. De baptismo, l. Illud D. De injur. l. Si servus servum & fornicarius Ad l. Aquil.* Aliud interim dicendum de ebrio, qui quamvis fortè non fiat irregularis, eò quoddam & ipse furioso sit vicinus, *can. Venter 33. dist. quia tamen sua culpa, id est, per præviam ebrietatem, ratione destituitur, à pœna legis non est omninò liber, can. Sanè & can. Inebriaverunt xv. quæst. 1.*

12 Directè: quando nimirum per seipsum quis agit, sive id faciat deliberato animo, sive actum exerceat illicitum, sive licitum, sed imprudenter, à quo nimirum ipse saltem debebat abstinerere.

13 Vel indirectè: quando scilicet alteri mandat, auxilium præbet, vel consulit, *c. Sicut dignum & Clericos hoc tit. can. Si quis viduam 50. dist.*

Hominem: cuiuscumque tandem conditionis & sexus, etiam Judæos, infideles & paganos, quoddam in his quoque imago Dei eluceat.

14 Sed quid à seipsum? Idem juris erit; nam hominem interficit, qui seipsum. Quod interim an nullo casu liceat, vel ut miseras evadat, vel quia peccatum commisit, vel ut turpitudinem evitet, vel ut citius salvetur, vel deniq; ob salutem Reipubl. aut aliud bonum spirituale, magnam habet controversiam. Et respondent scriptores nostri, quoddam cum duplex sit occisionis actus; alter talis,

ex quo immediatè & necessariò mors sequitur, velut jugulatio, cordis transverberatio, peritax à cibo abstinentia; alter verò, quo non necessariò, sed mediatè dumtaxat, & velut ex accidenti, ut si quis ex carcere, dum potest, non velit fugere, aut etiam tyranno, ut olim Martyres, sese offerat: priorem modum ne quidem ob æternam salutem esse licitum, posteriorem verò saltem ob bonum commune, ac salutem sive propriam sive proximi, licitum. Ratio verò diversitatis in eo ponitur, quod à qui actum occisionis prioris generis exerceat, in primis peccet in ipsam naturam, quæ omnibus rebus inspiravit appetitum seu inclinationem sese conservandi: deinde faciat injuriam Reipubl. cui tamquam civis bonam vitæ partem debet, ut docet Aristot. *5. Ethic. c. ult.* ac proinde membrorum suorum vitæque non sit dominus, *can. Si non licet xx. 1. quæst. 5. l. Liber homo D. Ad l. Aquil.* Id quod & Sapiens *c. 16.* dixit: *Tu es, Domine, qui vitam & mortis habes potestatem.* At verò dum quis talem actum exerceat, unde vel certò, vel saltem verisimiliter scit se moriturum, quia sibi vim non infert, nulli facit injuriam nec sibi nec proximo, sed tantummodò ob oculos ponit salutem Reipubl. vel proximi spirituales, etiam si ex tali actu mors sequatur, quod tantum ex accidenti fit, dum ipse magis intendit finem superiorem, quam mortem propriam, qua de re eleganter Pet. à Navarra *d. cap. 3. p. 1.*

Interfici: actum nimirum, sive interim proprium, factum intercedat, sive mandatum, sive auxilium & consilium, sive etiam immoderata defensio, *d. can. Si quis viduam 50. dist.* Nam si nuda adsit voluntas seu cogitatio, quamvis deliberata, eaque maneat in suis terminis, cogitandus homo non puniatur, ne quidem si citra effectum struxerit insidias, *can. fin. xv. quæst. 1. can. Cogitationis de poenit. dist. 1. l. Cogitationis D. De poenit. : qua de re eleganter Did. Covarr. ad Clem. Si furiosus 2. p. Relat.* ubi sumul explicat, quis conatus & quousque puniri debeat.

Verum enim verò ubi delictum jam est commissum, videre oportet, quæ pœna sit constituta homicidio. Ac primò quidem volunt sacri Canonis, ut Judicis prudentia semper habeat rationem quantitatis delictorum, qualitatibus personarum, conditionibus delinquentium, *c. Sicut dignum hoc tit.* Et ut omittamus pœnas legis civilis, mortem scil. vel exilium, uti videre est in *l. D. Ad l. Corn. de sicar. Jure Pontificio præterquam quoddam homicidæ ad restitutionem damni illati obligat.*

gentur, insignem quoque poenitentiam agere debent, *d. c. Interfici si. hoc tit.* † Sed poena omnium frequentissima, quamquam non semper, est irregularitas, quæ nihil aliud est quam canonicum impedimentum ex facto vel defectu proveniens, quo quis prohibetur sacros Ordines suscipere, aut susceptorum munus exercere. Hanc levi negotio, & multis modis (v. g. cum aliis pugnando, quamvis incerto ictu, projecerint lapides, *c. Petrus Clerici & c. Quicumque hoc tit.* si duellum susceperint etiam sine læsione. *c. Porro inf. De Clericis in duello pugnantis.*) incurrunt Ecclesiastici, utpote quos sacri Canones, quantum fieri potest, abstinere volunt, ad exemplum illius, qui simul & semel pretiosi sanguinis effusione orbem redemit. Cæterum ut laici, qui publica auctoritate seu jussu legis aliquem interficiunt, hanc poenam vel potius defectum incurrant, sufficit voluntas ef-

fectu stipata: & proinde nec Judex, nec administrator ejus, nec miles, sine dispensatione sacris Ordinibus potest initiari. Verum in laicis qui privata fiducia id faciunt, saltem levis requiritur culpa. Hinc non efficiuntur irregulares, qui homicidium casuale analogicum, rei nimirum licitæ & prudenter operam dantes, committunt, *c. Ioannes 23. hoc tit.* nec ille, qui seipsum moderatè defendendo, dum aliter non potest, invasorem interficit. Efficiuntur verò, quicumque vel animo deliberato, vel aliquo alio dictorum modorum id faciunt, *can. Miror & can. Si quis viduam 50 dist.* Si homicidium, inquit, reus, aut facto aut precepto, aut consilio aut defensione (nimirum immoderata & evitabili) reus fuerit, gradu dejiciatur: quod nihil aliud est dicere, quam abstinere ab ordinis ministerio, & sit irregularis.

IN TIT. XIII. DE TORNEAMENTIS.

SUMMARIUM.

1. Homicida est & irregularis occidens quem in torneamento.
2. Mortuus in hastiludio cur Ecclesiastica denegetur sepultura.
3. Quid si non animo pugnandi accesserit.

EX his jam satis patet, quòd & illi, qui in torneamento, id est hastiludio, quempiam interficiunt, sint homicidæ, ac proinde irregulares, quia nimirum rei illicitæ dant operam. † Imò verò, quoniam equestri ille & tragicus conflictus, qui non exercitii & oblectamenti causa, sed tantummodò ad ostentationem virium suscipitur, præsentissima necis est occasio, ut eo abstinere, sacri Canones etiam illos, qui ludendi animo accedunt, & casu opprimuntur, Ecclesiastica privant sepultura; quamvis viaticum seu fructum poenitentia & ulum. Sacramentorum mortuis non denegent. Nec obstat vulgare dictum, cui concessitur majus, & minus concessum intelligi; quia illud accipitur cum hoc temperamento, nisi minus ex speciali causa sit interdictum. Sicut ergò in *can. Episcopus 18 dist.* Prælati interdicuntur, ne per seiplos defensionem suscipiant pupillorum ac viduarum, ne hoc modo persona ipsorum vilescat: ita in præsentis casu mater Ecclesia, quæ nullius salutem impedire cupit,

coemeterium tamen claudit, ut alii exemplo moniti ab hastiludiis desistant.

Aliud sanè erit, si non animo pugnandi ad nundinas hujusmodi seu ferias quispiam divertat, sed justa de causa, v. g. ut ab invento debitore pecuniam recipiat, *c. 2 hoc tit.* quod poenam *cap. 1. eod. hoc* & simili casu vult cessare, eò quòd propositum & voluntas delicta distinguant, id est, peccatum à peccato discriminent, *c. Cum voluntate inf. De sent. excom. l. Qui injuria & l. Quod reipublica D. De injur.* Nec mirum, hoc est, cum vel ipsi Clerici, quibus bellum multis modis est interdictum, bello tamen interesse possint; & quidem sine metu irregularitatis milites pugnantes animare, dummodò ipsi neminem occidant aut lædant, *cap. Petrus pen. sup. ut prox.* Irregularitatis, inquam, cujus dispensatio a S. Pont. dependet, quòd jure positivo sit introducta, *can. Inferenda 22. 11. quæst. 3.* ubi Moyses, quamvis homicida, legitur templum consecrasse, *Gi. in summa ad V. minores, 1. dist. Gl. in can. Tabernaculum 2. ad V. prohibitus, dist. 1. de consecr.* ubi disertè asseritur, quòd quamvis peculiariter Davidi 2. Reg. propter nimiam sanguinis effusionem interdictum esset, ne vir sanguinis tam famosum Domini templum ædificaret, sacerdotibus tamen illius temporis non fuerit illicitum effundere sanguinem. Quæ res jam aliter sese habet, eò quòd ratio, qui voluntariè, quamvis justè, hominem interficiunt, si re Judex sit, si re re-

ctis,